

IE

Intel·ligència
Espiritual

*Suplement
interconviccional
de la revista Valors*
Número 3 - Setembre 2025

SALUT I ESPIRITUALITAT

La persona malalta no només pateix físicament o emocionalment, també ho fa en el pla espiritual; per aquest motiu els sanitaris cada cop tenen més en compte aquest vessant.

EL REPORTATGE

SALUT I ESPIRITUALITAT: UNA COMBINACIÓ GUANYADORA

La transcendència, l'harmonia interior, la connexió amb un mateix i amb els altres com a part del benestar humà ens duu a considerar el pes de la dimensió espiritual en la nostra salut.

Carme Escales

Segons diversos experts, sentir-se en pau, trobar-se bé, depassa la magnitud física de la persona. “La meditació, la interiorització, i la medicina tenen la mateixa arrel”, afirma Eladi Freixa, infermer, fisioterapeuta, capellà, mestre espiritual i germà de l'orde de Sant Joan de Déu. I afegeix: “*Medicina* significa el que guareix el físic, i meditació és el que guareix l'ànima. La meditació és seure i respirar, un costum que la gent no té l'hàbit de fer”.

L'Eladi viu a Sant Antoni de Vilamajor (Vallès Oriental) en un espai pràcticament “sagrat”, perquè està dedicat a acollir persones que cerquen pràctiques que les apropin a l'interior, que les ajudin a sentir-se més bé. S'hi fan retirs espirituals on es viuen meditacions individuals i col·lectives, passejos contemplatius, tallers i xerrades que conviden al silenci i la serenitat. És la Casa d'Espiritualitat dels Germans de Sant Joan de Déu, on l'Eladi compagina la sanació, l'acollida i el silenci.

El nom d'aquest lloc, Hospitalia Contemplació, vol dir ‘acollida’ i ‘casa de salut’, tot alhora. “Acompanyar els malalts és fonamental, no només ho és guarir el físic”, comenta. “La medicina, sobretot la ciència mèdica occidental, ha mirat la curació de manera mecanicista. Es considera que hi ha èxit quan la intervenció mèdica esdevé eficaç en l'organisme. Però l'ésser no és una màquina, és un conjunt psíquic, espiritual, emocional i físic. I la salut és un compendi de l'estat en cadascuna d'aquestes dimensions”, argumenta.

Ara bé, pràctiques espirituals com la meditació curen? “La meditació és terapèutica. No només és important fer un treball físic en favor de la nostra salut, la meditació també és fonamental, orgànicament”, assegura el fisioterapeuta, capellà i mestre espiritual. “I la meditació ajuda, perquè és una eina per cultivar l'equilibri psicològic i emocional, i ens pot preparar per al que vingui.” Ara bé, sembla clar que això, tal com ell mateix apunta, demana disciplina i constància. “Hi ha molts estudis científics sobre els beneficis de la meditació. Ens ajuda a tractar l'ansietat, pot ser com una teràpia antidepressiva, i regula les emocions” i això és possible per la interconnexió del cos i la ment. “El cos no és un element aïllat, afecta el cos, i el cos, la ment”, subratlla Freixa.

UN VALOR CLAU: LA HUMILITAT

En aquesta mateixa línia, el germà de Sant Joan de Déu reivindica una nova visió de la medicina: “La infermeria i la medicina no són professions ordinàries que tracten tecnologia, tracten l'ésser humà. L'objectiu no és reparar una màquina, sinó aportar amor profund i estimació a l'altre”. De fet, “els qui treballin amb éssers humans, poden tenir una profunda actitud contemplativa, apropar-se a la humanitat amb simplicitat i humilitat. I els qui treballem amb malalts, especialment, ens hem d'apropar a la persona mancada de salut amb humilitat, hem de sentir una profunda reverència pel malalt”.

A parer d'aquest sanador espiritual, “quan tractem un malalt, esdevenim un canal de l'energia divina”. Per això insisteix que les sanitàries no són professions qualssevol,

sinó de vocació. I, concretament, emmarca l'espiritualitat en una neutralitat respecte a les religions. Segons ell, "avui l'espiritualitat i la religió estan molt distanciades". "Tota persona, perquè és espiritual i té ànima, pot fer i hauria de fer treball interior. Encara que l'ésser humà no pertanyi a cap religió, cal fer aquest treball interior perquè la dimensió anímica la té tothom".

A L'ÀMBIT UNIVERSITARI

Per tal de fomentar la recerca, la formació, la transferència i la divulgació sobre la humanització en salut i el foment de la salut espiritual des d'una perspectiva laica, bioètica i salutogènica, la Fundació Sanitària Mollet i el Departament d'Infermeria Fonamental i Clínica de la Facultat d'Infermeria de la Universitat de Barcelona, el setembre del 2025, van crear la Càtedra UB-FSM de Salut Espiritual i Humanització.

La dirigeix Anna Falcó Peguerols, que és professora de la Facultat d'Infermeria i parteix d'un enfocament independent de qualsevol confessió o organització religiosa. Això no vol dir, però, que no considerin les conviccions religioses de les persones, sinó que entenen l'espiritualitat "com una dimensió humana comuna a tothom, tant qui té conviccions religioses, com qui no, qui es defineix com a laic i qui és agnòstic. En el context assistencial, quan una persona demana o necessita una atenció religiosa, el mateix Servei d'Atenció Espiritual facilita que un referent religiós de la seva comunitat el pugui atendre", explica Falcó.

"Ens centrem en la capacitat humana de buscar significat i propòsit més enllà del material i mesurable, allò que ens connecta amb alguna cosa més gran que un mateix, que fa referència a la transcendència. Ho fem des de l'ètica i la bioètica, que ens permeten considerar el sistema de valors i creences per guiar la presa de decisions. I, finalment, la perspectiva salutogènica arrelada a l'assistència sanitària i social ens permet considerar la promoció de la salut i el benestar de l'ésser humà per tal de prevenir la malaltia i poder ampliar la mirada biomèdica tradicional que se centra principalment en la patologia", diu la directora de la Càtedra. Per exemple, un dels temes de recerca que treballen és l'anàlisi de l'evidència científica sobre la relació de l'espiritualitat i la salut amb paràmetres neurològics i genètics.

Per la seva banda, la directora adjunta de la càtedra, Mireia Vicente Garcia, que és directora assistencial infermera de la Fundació Sanitària Mollet, remarca que la importància de l'espiritualitat en un context sanitari i social, "rau en la capacitat que té per ajudar les persones a fer front al patiment, a trobar sentit en les situacions adverses i a mantenir un cert equilibri que ajudi a millorar el benestar de la persona". Vicente exposa que, "quan una persona es troba en situacions de risc, malaltia o vulnerabilitat social, no només pateix físicament o emocionalment, sinó també en el pla espiritual, especialment si es trenca el sentit de la vida o es qüestionen creences profundes, com una crisi de valors". Per això, des de la càtedra preval la convicció que l'espiritualitat

pot proporcionar eines per afrontar aquests moments crítics, oferint consol, esperança i sentit. "Es tracta de poder acompanyar els malalts des d'aquesta dimensió espiritual que dona valor a la seva vida, sigui mitjançant les seves creences i valors, les relacions personals, la natura, l'art o altres formes de connexió profunda amb un mateix i amb el món", afirma Garcia.

La càtedra de la UB s'adreça a professionals de la salut i el benestar que vulguin incorporar la dimensió espiritual a la pràctica clínica, social o comunitària i a professionals d'àrees d'atenció espiritual en centres sociosanitaris, educatius i socials. També a consultors i facilitadors en espiritualitat laica i salutogènica que dissenyen programes i tallers per promoure la salut integral i investigadors i docents en àmbits de salut, espiritualitat i ciències socials que vulguin aprofundir en pràctiques.

La càtedra UB-FSM s'adreça a professionals de la salut que vulguin incorporar la dimensió espiritual a la feina

ATENCIÓ ESPIRITUAL ALS HOSPITALS

Cada cop és més comú trobar als centres hospitalaris espais per al recolliment personal. A l'Institut Català d'Oncologia (ICO), per exemple, tenen una sala de recolliment i dol, on, hi ha tant la Bíblia com l'Alcorà. I també l'Espai DOMUM ('llar' en llatí), on fan activitats amb grups de psicoteràpia, dol, *mindfulness*, i meditació. A l'Hospital Sant Joan de Déu i Sant Pau tenen capella on es diu missa per a tothom. La majoria de centres sanitaris procuren que l'atenció espiritual entri en tota habitació que els pacients demanin. A Manresa, la Fundació Althaia ofereix un servei d'Atenció Espiritual i Religiosa (SAER), que vetlla per la dignitat de la persona i en moments de patiment i garanteix la no-discriminació.

En certa manera, sobta que s'hagi de treballar amb els professionals i a les institucions sanitàries l'espiritualitat com a sinònim d'humanització i tracte integral de la persona. “La paradoxa que representa haver d'implementar programes d'humanització en espais que, per definició, haurien de ser humans —declara Vicente— neix d'una realitat que sovint passa desapercebuda: la tecnificació i burocratització de la sanitat ha deixat en segon pla la calidesa humana, l'empatia i l'atenció integral”.

D'acord amb aquesta idea, s'entén que incorporar l'espiritualitat dins la docència de graus de salut, social, educatius i tecnològics, tant en la part teòrica com en la pràctica, sigui un dels objectius del Grup d'Interès en Espiritualitat de la UVic-UCC, entitat que va ser creada fa tres anys vinculada al Centre Estudis Sanitaris i Socials (CESS) de la mateixa universitat. La van impulsar gent de medicina, infermeria, teràpia ocupacional, fisioteràpia, filosofia, física, educació, psicologia i tecnòlegs amb experiències docents, assistencials i de recerca. “Volíem consensuar què enteníem per espiritualitat i compartir visió i experiència”, explica Marina Geli, directora general de la Facultat Medicina UVic-UCC i coordinadora del Centre d'Estudis Sanitaris i Socials de la mateixa universitat.

Fer recerca i transferència en espiritualitat és un altre propòsit del grup. Incorporant l'espiritualitat en projectes de recerca, treballs de final de grau o tesis doctorals, es vol fer xarxa nacional i internacional sobre aquest tema a través d'universitats i centres assistencials. Impulsar formació postgraduada, continuada en espiritualitat en la pràctica clínica, educativa, empresarial, cultural és la fita perquè, com cita Geli, “l'espiritualitat pot ser un factor de prevenció del burnout professional”.

LA PROMOCIÓ DE L'ESPIRITUALITAT

De moment, aquest col·lectiu de persones motivades per promoure l'espiritualitat com a font de salut el componen una trentena de persones entre docents, clínics i externs. Com a coordinadors, hi ha els components d'un grup més reduït que tenen el suport del CESS i la Càtedra de Salut Mental. El Grup d'Interès en Espiritualitat fa reunions mensuals i una jornada anual. El 17 d'octubre que ve serà la trobada d'enguany amb tres temes principals: l'espiritualitat des de pràctica acadèmica i clínica, treballat amb col·laboradors de la Universitat de Sevilla; el diàleg interreligiós i diàleg entre les religions i la laïcitat, amb la intervenció de personal docent i investigador de la UVic-UCC.

Tal com expressa Geli, “en un món de desassossec sistèmic, de malestar emocional, trobar el sentit de la vida, amb reconexió amb l'equilibri interior és el camí per connectar amb els altres, amb la natura, amb l'entorn. És l'espiritualitat la que aporta pau, harmonia”. I, de fet, la directora general de la facultat de Medicina de la UVic-UCC fins i tot creu que l'espiritualitat hauria de ser en si mateix “un propòsit de vida”. “Pot ser el punt de trobada de la diversitat religiosa i també de la laïcitat i les religions i s'hi pot arribar, des de la religió, des de la meditació conscient, amb instruments comuns com el silenci, el

diàleg pausat o tècniques de relaxació”, segons posa com a exemples.

Un altre testimoni d'aquesta relació entre salut i espiritualitat és Jordi Delclòs Casas, que va arribar al benestar emocional gràcies a la música i el sufisme. A més, és musicoterapeuta i autor del llibre *La dimensió terapèutica de la música en el sufisme* (Ed. Alquitara). En aquest volum, Delclòs explica els usos terapèutics que va tenir la música, basada en el sistema musical turc del *makam*, en els antics hospitals de l'Orient Mitjà, els metges i filòsofs dels quals (anomenats *hakim*) aplicaven la musicoteràpia basant-se en una visió holística de l'ésser humà.

Per a Delclòs, el vincle entre salut i espiritualitat és inqüestionable: “Des dels orígens estan connectats, però amb el temps es desconnecten”. I ens convida a fixar-nos en el símbol de la medicina, una serp enfilant-se a una vara. “Només en aquest símbol ja està encriptat aquest procés: l'ànima s'orienta cap amunt, direcció al Déu, com el vulguem anomenar, passant per una sèrie d'etapes, i això porta cap a la salut del cos. No es pot donar una part sense l'altra. Se sap que, si l'ànima es cura, el cos la segueix”, assegura.

LA IMPORTÀNCIA DEL DEJUNI

Ara bé, afegeix Delclòs, “això passa per un procés de disciplina, fonamental en tots els treballs espirituals, tant interns com externs, de pràctica individual i comunitària”. I posa d'exemple el ramadà, “com a disciplina purificadora com no n'hi ha cap altra en el món, perquè recupera el que ja feia Jesús i els primers cristians: el dejuni”. Un dejuni que, segons reivindica el musicoterapeuta sufí, “és patrimoni de la humanitat, com a procés de disciplina que porta a la salut del cos, a abstenir-se com a pràctica purificatòria extraordinària”. I recorda que “sense el cor espiritual no hi ha cap religió que valgui”.

Fill de pares no creients, però amb una part de la família catòlica, Delclòs va ser batejat tot i que, segons explica, va créixer sense religió. Abans de tenir contacte amb el sufisme, va estudiar Filosofia i els pensaments dels grans filòsofs, des de Sòcrates i Pitàgores fins a Hegel i Kant, tots creients. Això va fer que, a través d'arguments racionals, s'adonés que ell també era creient, però que havia d'aprofundir en el concepte de Déu.

I va ser quan va conèixer un mestre sufí que venia a fer tallers a Catalunya, que va establir contacte i connectar amb la tradició d'aquesta religió, “el cor espiritual de l'Islam”. I ell, que tot i ser músic, havia deixat de banda les partitures decebut, “vaig recuperar la música i vaig connectar amb el sufisme a través d'ella”. Ara, música, espiritualitat i salut van de bracet en el seu dia a dia. “La música és medicina i això fa molts anys que ho experimentem”, recorda Delclòs. Des de l'associació cultural *ponterapia.com*, organitza retirs de dansa sufí i sessions de musicoteràpia d'arrel turca. És, assegura, “una experiència sorprenent de benestar. Gent que sentia dolor l'ha deixat de sentir. La música genera un camp energètic que equilibra el cor i l'ànima. De fet, escoltar la respiració i prou ja té un efecte calmant, atura el pensament”.

L'ENTREVISTA

“L'espiritualitat cada cop ocupa més espai”

MONTSERRAT ESQUERDA, doctora i directora de l'Institut Borja Bioètica-URLL del 2014 al 2024

Als hospitals, quin espai ocupa l'espiritualitat?

A Catalunya, l'atenció espiritual forma part del marc assistencial. Abans, aquesta atenció es vinculava a l'assistència religiosa, però, en les darreres dècades, hi ha hagut un esforç per entendre l'espiritualitat com una dimensió més àmplia i integrada en la cura de la persona. Molts hospitals ja tenen equips d'atenció espiritual i religiosa que formen part dels serveis, i alguns centres ja comencen a integrar perfils més transversals o formats en espiritualitat. Pel que fa al PADES (Programa d'Atenció Domiciliària i Equips de Suport), en molts equips es té en compte l'atenció espiritual tot i que pot ser molt variable segons el territori i l'equip.

Quin és el futur d'aquesta atenció?

Creixerà. Estem vivint un canvi de mirada en la salut, més integral, que entén la persona com un ésser amb dimensions físiques, psíquiques, socials i també espirituals. L'atenció centrada en la persona no pot prescindir d'aquesta darrera dimensió, especialment en moments de vulnerabilitat, com la malaltia greu, la cronicitat o el final de vida, on l'espiritualitat està a flor de pell. La tendència internacional —també a casa nostra— va en aquesta línia: donar valor al sentit, als valors personals, a l'acompanyament, i això fa que l'espiritualitat cada cop tingui més espai.

L'atenció espiritual hauria de tenir més pes?

L'atenció espiritual no és un luxe ni un afegit, sinó una necessitat humana. Té a veure amb com les persones donem sentit al patiment, a la malaltia, a la mort. Pot ajudar a gestionar millor l'angoixa, la por, el dol, i contribueix al benestar global del pacient. Una bona atenció espiritual pot millorar la forma com es viu la malaltia.

Quina importància té l'espiritualitat en els estudis sanitaris?

Des de la URL, intentem incorporar aquesta mirada a la formació. No sempre com una assignatura específica, però sí com una transversalitat. Tenim seminaris, jornades i optatives que treballen aquest aspecte. També promovem una actitud reflexiva i crítica dels estudiantat.

PASSARÀ AVIAT

OBJECTIU: BASTIR PONTS ENTRE RELIGIONS

La Nit de les Religions arriba a la desena edició. El projecte, ideat per AUDIR, va néixer sense pretensions i l'èxit va ser total. Una dècada després, ja és una activitat consolidada al calendari.

David Casals

Una llavor que ha donat fruit. Així es pot resumir la Nit de les Religions a Barcelona, que enguay celebra la desena edició. Tot va començar l'any 2016 sense cap mena de pretensions per part del grup de joves de l'Associació Unesco per al Diàleg Interreligiós (AUDIR).

“Per a mi va ser el compliment d'un somni: portar a la ciutat on vivia una iniciativa que havia descobert a Berlín per obrir espais de diàleg i trencar estereotips sobre les religions”, exposa Veronica Sartore, llavors membre del grup jove i que va ser qui va tenir la idea de posar-la en marxa. “Va ser una feïnada apassionant, plena d'il·lusió i complicitats, que vaig viure amb intensitat; aquella experiència em va fer sentir orgullosa i feliç”, exposa Sartore, que en l'actualitat treballa a Alemanya impulsant projectes per lluitar contra l'antisemitisme i la islamofòbia i bastir ponts.

“Aquest és un projecte que es va posar en marxa cent per cent des de la base, joves de diferents tradicions que es reunien de tant en tant”, exposa Alba Tarroc. Llavors, era tècnica d'AUDIR i en l'actualitat és la responsable del departament de Migracions, Antiracisme i Cooperació de l'Ajuntament d'Olesa de Montserrat. Així, la iniciativa va passar de visitar llocs de culte o plantejar debats entre els participants a “fer diàleg a través de l'acció”. “Es va tirar endavant molt humilment, sense cap mena de subvenció o ajuda, i era una aposta cent per cent dels joves”, recorda Tarroc, que va ser la primera coordinadora.

El resultat va superar, de llarg, les expectatives pel que fa a repercussió mediàtica, d'assistència i també entre les diferents comunitats, entitats, administracions i experts.

“Va ser un triomf, no personal, sinó com a grup, ja que els impulsors ens ho creïem molt,” i, a partir d'aquell moment, la iniciativa va entrar en una nova etapa, gràcies a la implicació de la Fundació La Caixa i l'Ajuntament de Barcelona, que llavors tenia Lola López com a comissionada d'Immigració, Interculturalitat i diversitat.

Més endavant, AUDIR i els seus grups de diàleg han anat estenent la iniciativa a altres municipis catalans, com Vilanova i la Geltrú, Reus, Amposta, Sant Cugat del Vallès, Vilafranca i Tarragona. Algunes d'aquestes experiències han tingut continuïtat i d'altres no han reeixit, i a més, altres entitats l'han començat a replicar en altres punts de la geografia peninsular, com Saragossa.

UNA MIRADA MÉS ÀMPLIA

Amb el pas dels anys, la jornada s'ha dotat d'un nou nom per reflectir la pluralitat: la Nit de les Religions, Conviccions i Creences. Tothom que ho vulgui, hi té espai: les tradicions que tenen més fidels de tot el món, però també nous moviments religiosos, diferents corrents teològics de les respectives tradicions o nous moviments espirituals.

La cita s'ha institucionalitzat en el calendari d'esdeveniments de Barcelona al mes de setembre, entre la Diada i La Mercè. A més, el món ha canviat molt en els darrers deu anys, amb un debat molt marcat per la polarització, i la consolidació de líders i partits que fan bandera de la negació dels drets de les minories i que presenten com a element perillós i a combatre la diversitat en molts dels seus aspectes, com l'espiritual. Per tot plegat, valorar i visibilitzar el pluralisme religiós, defensar el dret a la llibertat religiosa, de pensament i de consciència, trencar prejudicis entre tradicions, bastir ponts i millorar la cohesió social del territori encara és molt necessari. Així ho posa de manifest aquesta iniciativa i altres projectes d'AUDIR, entitat que acaba de celebrar el vint-i-cinquè aniversari.

Aquest projecte es va posar en marxa des de la base, a partir joves de diferents tradicions que es reunien de tant en tant

CRÒNICA

COM FER VISIBLE L'INVISIBLE?

Barcelona ha acollit la primera jornada del projecte MIRETAGE, una iniciativa que pretén repensar el lloc que ocupa el patrimoni religiós de les minories en la construcció de la nostra memòria.

Mar Grieria

La seu de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), va acollir el passat 14 de maig, una jornada singular: un laboratori de pensament per reflexionar sobre el lloc que ocupa el patrimoni religiós de les minories en la construcció de la nostra memòria col·lectiva. La trobada, organitzada en el marc del projecte europeu MIRETAGE (European Pathways to Minority Religious Heritage), va reunir professionals del món del patrimoni, representants institucionals, acadèmics i membres de diverses comunitats religioses per abordar una qüestió encara poc explorada: com reconèixer, preservar i activar el patrimoni religiós —especialment el de caràcter intangible— de les minories presents a Catalunya.

QUÈ S'HA DE CONSIDERAR PATRIMONI?

Des de bon començament, es va posar sobre la taula una idea central: el patrimoni no és només el que conservem en museus o catàlegs, sinó també el que recordem, practiquem i atribuïm valor com a col·lectivitat. Des d'una perspectiva conceptual, es va posar èmfasi en el caràcter relacional i viu del patrimoni religiós. Això inclou no només objectes o edificis, sinó també gestos, relats, rituals i espais de significat compartit. El patrimoni, així entès, no és un element estàtic, sinó una pràctica dinàmica que es transmet i es transforma. La dimensió espiritual, sovint ignorada o neutralitzada per la incomoditat institucional a l'hora d'abordar el fet religiós, forma part indissociable d'aquesta realitat. I reconèixer-la no és una amenaça, sinó una oportunitat per aprofundir en una convivència plural i respectuosa.

**Reconèixer la diversitat
del fet religiós no és
una amenaça, sinó una
oportunitat per aprofundir
en una convivència plural**

El repte que se'ns planteja avui no és només tècnic o museogràfic, sinó profundament polític i cultural: com construïm una memòria col·lectiva que reconegui les múltiples veus que conviuen al nostre present? I, més encara, com fem que aquestes veus, sovint minoritàries, tinguin espai per participar en la definició del seu propi llegat?

Durant la jornada, es van compartir experiències que il·lustren la vitalitat i, alhora, les dificultats de posar en valor aquest patrimoni des d'una perspectiva inclusiva. Es van presentar iniciatives comunitàries que busquen visibilitzar patrimonis vius, com les rutes de dones al barri del Raval, processos participatius com el que ha impulsat el Museu Eclesiàstic de Vic o projectes de recuperació de la memòria islàmica a Barcelona. També es va reflexionar sobre la necessitat de transformar les institucions patrimonials perquè deixin de parlar només sobre les comunitats i aprenguin a parlar-hi, escoltant-ne les veus i reconeixent-ne l'agència.

LA TROBADA INAUGURAL

En aquesta línia, el laboratori va posar de manifest la importància d'avançar cap a processos de cocreació reals, on les comunitats no siguin només objectes d'estudi o "usuaris finals", sinó actors implicats en la definició, narració i transmissió del seu propi patrimoni. Com van expressar diversos participants, el patrimoni religiós pot ser una eina per construir ciutadania des de la diversitat i el reconeixement mutu.

Aquest espai de reflexió no es va considerar un punt final, sinó l'inici d'un procés més ampli per repensar com hem patrimonialitzat la identitat catalana: quins elements hi hem inclòs, quins n'hem deixat fora, a quins hem donat valor i a quins no, especialment en relació amb les minories religioses. Entendre com el seu passat es pot incorporar al relat col·lectiu de Catalunya, i com els actors actuals poden participar en aquest procés, pot ser clau per construir un "nosaltres" més plural i inclúsiu que reconegui la diversitat històrica de la societat catalana.

A partir del diagnòstic compartit durant la jornada, el projecte MIRETAGE, que podeu seguir a www.miretage.eu, es proposa codissenyar itineraris patrimonials que donin visibilitat al llegat religiós de les minories a les ciutats europees. Més que una ruta turística o un producte cultural, es tracta d'obrir espais de diàleg on la memòria, la religió i la convivència es puguin trobar de manera creativa i respectuosa.

RETRAT

LA LLUITA CONTRA EL RACISME

Jenabou Dembaga es defineix com a musulmana, afrodescendent, sociòloga, activista feminista i antiracista. I afirma que, encara que de vegades costi d'entendre, el diàleg interreligiós i l'antiracisme poden ser complementaris.

David Casals

El fet religiós no pot estar separat a l'hora de treballar el pluralisme", posa de manifest Jenabou Dembaga. El seu és un perfil polièdric: musulmana, afrodescendent, sociòloga, tècnica de projectes sobre religions, activista feminista i antiracista. "El diàleg interreligiós i l'antiracisme poden ser complementaris", assegura Dembaga, tot i que reconeix que, moltes vegades, aquesta perspectiva molt sovint "costa d'entendre".

També destaca la importància que té la interseccionalitat, una perspectiva que ha anat guanyant centralitat en les ciències socials. Consisteix en una manera de mirar i entendre les desigualtats que sosté que no es poden entendre des d'un sol marc explicatiu, com l'origen, la raça, la religió, el sexe, l'orientació sexual, la identitat de gènere, la classe social, l'edat o la diversitat funcional. És necessari veure com interactuen per entendre la falta d'equitat.

Sovint, "es vol relegar el paper de la religió, però en molts contextos, especialment africans, té un paper clau, sobretot a l'hora de configurar la memòria i la resistència dels pobles" que han patit opressió. Entre ells, la dels dotze milions d'africans que van ser deportats a Amèrica al llarg de quatre segles de tràfic d'esclaus. Les diferents comunitats religioses van contribuir de manera decisiva en la recuperació del que va representar el tràfic de persones i una discriminació racial que encara avui

s'arrossega. Ho posen de manifest tradicions com la santeria (fruit de la interacció entre les espiritualitats africanes i el catolicisme a l'àrea del Carib), o com la negritud va marcar un abans i un després en les esglésies protestants dels Estats Units, amb els espirituals negres i el gòspel. Nous estils musicals que reflectien una manera d'entendre la fe on els valors cristians i els drets civils es van convertir en indistingibles. Una herència sonora que també trobem al jazz o el blues.

Aquesta correlació també es fa palesa en l'islam. "Molts companys del profeta Muhàmmad eren negres africans que en aquell moment estaven esclavitzats", descriu. "I segles després, van ser els fidels de les comunitats que havien sigut deportats al Brasil els que es van revoltar contra el poder colonial". També va ser a l'Amèrica Llatina on, esglésies cristianes van apostar per la Teologia de l'Alliberament, que veia la fe com una eina imprescindible per transformar el món, i que està "molt lligada a l'antiracisme", destaca.

Per tot plegat, Dembaga creu que "de la mateixa manera que les dones han incorporat el feminisme als debats interreligiosos, l'antiracisme també ajuda a enriquir el debat". "La religió configura la teva manera d'entendre la vida però també el teu context; jo no soc únicament una dona musulmana, soc també una dona negra a Catalunya i això configura la meua manera de viure".